MERKINĖ

Žygimantas Buržinskas

V. Sladkevičiaus gatvė 1

2020 m. buvo atlikti žvalgomieji tyrimai sklype V. Sladkevičiaus g. 1 Merkinėje (Varėnos r., Merkinės sen.). Šioje vietoje numatyta statyti paminklą Vladislovui Vazai. Paminklo pjedestalo bazės pamato vietoje iškastas 4 m^2 ploto 2x2 m ***šurfas***. Šiame sklype 2003 m. žvalgomuosius tyrimus atliko R. Jarockis, jis ištyrė 2 (1x1 m dydžio) šurfus. Pagal tyrimų metu šiuose šurfuose aptiktus radinius kultūrinis sluoksnis datuotas XVII–XX a. (*ATL 2003 metais*, 2004, p. 192).

Viršutinis tirto šurfo horizontas buvo iki 15 cm storio humusingos tamsiai pilkos žemės sluoksnis. Jame aptikta įvairaus laikotarpio radinių, kurie šioje vietoje galbūt atsidūrė šalia šios vietos bei pačiame šurfo plote XX a. 9 dešimtmetyje – XXI a. pradžioje vykdytų kasimo darbų, tiesiant elektros bei nuotekų tinklų komunikacijas, metu. Šiame horizonte aptikta gyvulių kaulų, stiklo dirbinių fragmentų, porceliano indų šukių, rudos molio masės su žalia glazūra bei tamsiai pilkos molio masės buitinės keramikos bei koklių fragmentų. Tarp koklių fragmentų buvo padengtų žalia glazūra su augaliniu ornamentu. Iš metalo radinių aptikta išsilydžiusio metalo fragmentų, statybinių vinių bei kitų metalo dirbinių, tarp kurių buvo segės fragmentas. Šiame sluoksnyje surastos 8 skirtingo laikotarpio monetos, iš kurių ankstyviausios buvo 1660–1668 m. Rygos šilingas ir Jono Kazimiero Vazos šilingas. Dar rastos 3 1940 m. TSRS 1 kapeikos nominalo monetos, 1982–1983 m. TSRS 5 ir 1 nominalo ir 1982 m. 1 kapeikos nominalo monetos. Be šių radinių, aptikta plytos su įstrižomis braukomis bei olandiško tipo čerpės fragmentų. Žemiau šio horizonto 15–30 cm gylyje kastas žvyro ir betono gamybos atliekų sluoksnis, kuriame neaptikta jokių radinių. Sluoksnis susiformavo šalia esančio prekybos pastato statybos metu XX a. 9 dešimtmetyje, šioje vietoje laikant bei ruošiant statybines medžiagas ir kitą statybinį inventorių. Po šiuo sluoksniu fiksuotas 30–50 cm gylyje esantis tamsiai pilkos su intensyviais degėsių, molio bei smulkių plytų fragmentais sluoksnis, jo paviršiuje aptikti keli nedideli lauko akmenys, kurie buvo virš aptiktų sudegusių medinių grindų fragmentų. Po jomis buvo aptikta sudegusi R–V kryptimi orientuota, įgilinta į apatinio horizonto sluoksnį grindų konstrukcijos dalis – lagė, virš jos lentos dėtos Š–P kryptimi. Be lagės fragmentų, po pačiomis sudegusiomis grindų lentomis atsidengė į apatinį horizonto lygį įgilintas apie 30x15 cm nedidelis akmenų pamato fragmentas, kuris formuotas iš lauko akmenų, tarp jų dėtos raudonos plytos fragmentas ir pati konstrukcija surišta molio skiediniu. Pats sienelės pamatas galbūt toliau išlikęs už šurfo ŠR ribos. Tyrimų metu šio nedidelio pamato fragmentas išsaugotas. Aptiktas horizontas atspindi XIX a. statytą medinį pastatą, kuris šioje aikštės dalyje egzistavo iki miestelio subombardavimo 1941 m. birželį. Šiame sluoksnyje aptikta vinių fragmentų, taip pat išsilydžiusio metalo, stiklo fragmentų bei tamsiai pilkos molio masės buitinės keramikos šukių. Be šių radinių, aptikta šviesiai žalios glazūros koklių fragmentų. Ant sudegusių grindų lentų rasta TSRS 1940 m. 15 kapeikų moneta, porcelianinis dangtelis su augalinio motyvo puošyba, porceliano indų šukių bei išsilydžiusių stiklo butelių fragmentų. Dalis šio horizonto šurfo V bei P dalyse buvo sunaikinta požeminio kabelio perkasimo. Po šiuo horizontu 42–60 cm gylyje aptiktas šviesiai pilkos, rusvos spalvos žemės sluoksnis su degė-

1 pav. Šurfe aptiktas nedidelės puodynės fragmentas. Ž. Buržinsko nuotr.

Fig. 1. The stratigraphy in test pit, as seen from the NE.

2 pav. Stratigrafijos vaizdas šurfe iš ŠR. Ž. Buržinsko nuotr.

Fig. 2. A fragment of the cup found in test pit.

sių priemaišomis. Jame buvo pilkos bei tamsiai pilkos molio masės buitinės keramikos ir koklių fragmentų. Šurfo V sienelėje aptikti stambūs akmenys, kurių matmenys – 55x15 cm ir 28x25 cm. Šis sluoksnis, kaip ir viršutinis horizontas iš dalies buvo suardytas tiesiant požeminį kabelį. Jis gali būti datuojamas XVIII a. I puse – XIX a. I puse., kai miestelį nusiaubė ne vienas gaisras. Po šiuo horizontu 56–70 cm gylyje fiksuotas molingos žemės su degėsiais, pilkai tamsios žemės su šviesaus molio intarpais sluoksnis. Šiame horizonte aptikta plytų fragmentų, tarp kurių pasitaikė plytų su braukomis, taip pat rudos molio masės su žalios bei rudos glazūros ornamentais, tamsiai pilkos molio masės buitinės keramikos. Be šių radinių, aptiktas sveikas nedidelės puodynės dugnas su sveika šonine sienele bei pakraštėlio fragmentu (1 pav.). Taip pat rastas kalvio darbo vinies fragmentas bei neskaidraus stiklo fragmentas. Dalis buitinės keramikos fragmentų buvo apdegę. Sluoksnis vietomis apardytas požeminio kabelio perkasimo, datuojamas XVII a. II pusės – XVIII a. I pusės laikotarpiu. Po šiuo sluoksniu 65–90 cm gylyje fiksuotas rusvos molingos žemės sluoksnis su plytų fragmentais. Šurfo V dalyje bei pačioje šurfo sienelėje fiksuotas įgilinimas – 60 cm pločio, iki 1,9 m gylio duobė. Neaiškios paskirties duobė iškasta perkasant apatinius horizontus bei įgilinta į geltono smėlio įžemį. Ties horizontu 75 cm gylyje baigėsi elektros kabelio tiesimo perkasimas. Didžiausia plytų griuvenų koncentracija šiame sluoksnyje aptikta palei šurfo R sienelę, pasitaikė plyta su šuns pėdos įspaudu. Taip pat sluoksnyje aptiktas titnago žaliavos fragmentas, rudos molio masės su žalios glazūros bei tamsiai pilkos molio masės buitinės keramikos fragmentų, kalvio darbo vinis, šviesiai žalsvo ne itin skaidraus stiklo su mažais oro burbuliukais fragmentų, taip pat gyvulių kaulų. Šis horizontas priskirtas XVII a. I pusės – XVII a. II pusės laikotarpiui. Po sluoksniu 71–100 cm gylyje fiksuotas šviesiai rusvos žemės sluoksnis, kuriame aptikta gyvulių kaulų fragmentų, taip pat rudos molio masės su žalios bei tamsiai rudos glazūros ir tamsiai pilkos molio masės buitinės keramikos, koklių, metalo dirbinių fragmentų. Šis horizontas datuotas XVI a. II pusės – XVII a. I pusės laikotarpiu. Apatinis horizontas fiksuotas 1–1,2 m gylyje, jį sudarė šviesiai gelsvo smėlio su pilkos žemės intarpais sluoksnis. Šiame horizonte aptikta rudos molio masės su žalia glazūra keramikos ir pilkos molio masės keramikos fragmentų, taip pat gyvulių

kaulų fragmentų. Be šių radinių, aptikta titnago nuoskala, verpstuko fragmentas, koklio su maureskos motyvu, dengto žalia glazūra, fragmentų, apsilydžiusio neskaidraus stiklo fragmentas, taip pat vinies fragmentas bei kitų smulkių metalo dirbinių. Horizonto apatinėje dalyje aptikta rudos molio masės buitinės keramikos fragmentų, keletas keramikos šukių, puoštų horizontaliomis linijomis – įrėžomis. Tarp jų žalios glazūros keramikos pakraštėlio fragmentas, puoštas vingiuota linija – įrėža. Šis horizontas datuotas XV a. II pusės (?) – XVI a. II pusės laikotarpiu. Pasiekus tirtame šurfe įžemį, išryškėjo jau minėto viršutinio horizonto įgilinimas – duobė, kurios dugne taip pat pasiektas gelsvos spalvos smėlio įžemis (2 pav.).

Atliekant tyrimus surasti ir inventorinti 322 radiniai, kurie perduoti Merkinės krašto muziejui.

V. Sladkevičiaus St. 1

In 2022, one 4 m^2 test pit was excavated at the site of the planned monument to Władysław Waza, which is planned to be built on V. Sladkevičiaus St (Fig. 2). 1. A 1,2–1.9 m thick cultural layer dating to the 15th–20th centuries was recorded. It was determined that the lower horizon of the cultural layer in test pit formed during the 15th–16th centuries. 322 15th–20th century finds were found and inventoried (Fig. 1). At a depth of 30–50 cm, a dark gray burn layer with clay and fragments of bricks was found. Several small field stones were found on its surface, which were above the detected fragments of the burnt wooden floor. A small fragment of a 30x15 cm stone foundation was found under the burnt floorboards. The detected horizon reflects a wooden building which was built in the first or second half of the 19th century, which existed in this part of the town square until the June 1941 bombing of the town.

PALANGA

Virgilijus Bračiulis

Tyrimai J. Simpsono gatvėje

2020 m. gruodžio – 2021 m. kovo mėnesiais atlikti archeologiniai tyrimai Palangoje, rekonstruojamoje J. Simpsono gatvėje. Rekonstrukcijos metu apie 770 m ilgio gatvės atkarpoje atlikti žvalgomieji tyrimai, o jos PR dalyje (1 pav.) – žvalgymai ir detalieji tyrimai (2 pav.), iš viso ištirtas 262 m^2 plotas, žvalgytas 38 m^2 plotas. Tirta vieta yra centrinėje Palangos miesto dalyje, Palangos miesto istorinės dalies (UK 12613) bei senojo miesto vietos (UK 17139) teritorijose. J. Simpsono gatvė yra tarp Vytauto gatvės R bei Meilės alėjos V. Pagal turimus istorinius bei archeologinius duomenis, J. Simpsono gatvės artimiausioje aplinkoje nėra priešistorinių objektų ar radimviečių, išskyrus tarp Rąžės upės ir Basanavičiaus gatvės lokalizuotą akmens amžiaus Palangos senovės gyvenvietę III (UK 17135). Dabartinės J. Simpsono gatvės R dalies ties Vytauto gatve raidos pradžia turėtų būti siejama su XVI a. Palangos miesto kūrimu. Čia abipus Vytauto gatvės buvo suformuoti sklypai, kurių išsidėstymas daugmaž turėtų atitikti ankstyviausią mums žinomą 1779–1781 m. Palangos dvaro inventoriaus planą. Šiuos istorinių laikų Palangos miesto gyvavimo metu suformuotus archeologinius sluoksnius bei radinius fiksavo Palangos Kurhauzo aplinkoje archeologinius tyrimus vykdę S. Aleksandravičius (*ATL 2014 metais*, 2015, p. 350–351), R. Šmigelskas (*ATL 2014 metais*, 2015, p. 354–357), R. Kraniauskas (*ATL 2015 metais*, 2016, p. 294–296) bei D. Jazbutytė (*ATL 2017 metais*, 2018, p. 347–349).

Visai kitokia situacija yra J. Simpsono gatvės V atkarpoje tarp Meilės bei grafų Tiške-